

Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Yönelimleri

İbrahim KISAÇ*

Zülfü TURAN**

Özet - Bu çalışmanın amacı lise öğrencilerinin değerlerini okul türleri, sınıf düzeyleri ve cinsiyete göre incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Düzce Anadolu Öğretmen Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesine devam eden 9. ve 12. sınıf öğrencilerinden tesadüfen seçilen 177 erkek ve 124 kız öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerin değerlerini belirlemek için Allport-Vermon-Lindzey Değerler Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, Anadolu Öğretmen Lisesi ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencileri, politik değerlere Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden daha fazla önem vermektedir. Anadolu İmam Hatip ve Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencileri, Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinden daha fazla dini değerlere önem vermektedir. Bulgular sınıf düzeyleri açısından incelendiğinde, 9. sınıf öğrencilerinin bilimsel ve estetik değerleri 12. sınıf öğrencilerinden anlamlı olarak daha fazla tercih ettikleri görülmüştür. 12. sınıf öğrencilerinin ise, dini değerleri 9. sınıf öğrencilerinden daha fazla tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Verilerin cinsiyete göre analiz sonuçlarına bakıldığında, erkek öğrencilerin bilimsel ve politik değerleri anlamlı bir şekilde kız öğrencilerden daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Diğer taraftan, kız öğrencilerin ise dini değerleri erkek öğrencilerden daha çok tercih ettikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler- Değerler, Lise öğrencileri

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Felsefe Grubu Eğitimi Anabilim Dalı

E-posta: kisac@gazi.edu.tr

** MEB, Öğretmen, Doktora Öğrencisi

E-posta: turanzulfu@gmail.com

Giriş

İnsan davranışlarını yönlendiren, biçimlendiren çeşitli etkenler vardır. Bu etkenlerden biri de, bireyin yaşantıları ve içinde bulunduğu sosyal çevrenin etkisiyle oluşan değerlerdir. Birey, toplumun bir üyesi olarak bazen gözlem yoluyla, bazen aktif olarak olayların içinde yer almak suretiyle, ne yapması gerektiğini, uygun tutum ve davranışların neler olduğunu öğrenir (Ergün ve diğerleri, 1999; Akbaş, 2008). Bu bağlamda değerler, kişiliğin oluşumunda yer alan ve erken yaşlardan itibaren kazanılan davranışsal tercihlerdir (Koruklu ve Haktamış, 2012).

Değer bir bütün olarak toplumun, bir örgütün ya da bir bireyin ilke ve standartlarıdır. Bir insanı harekete geçiren temel inançlardır (Bilge ve Küçükaycan, 2013). Değer, mevcut seçenekler arasından birini seçerken etkili olan bir kavramdır. Araştırmacılar değerleri, genellikle karar verme sürecini etkileyen çok önemli bir değişken olarak kabul etmişlerdir (Prabhu, 2011; Bulut, 2012). Bilsky’ya (1990) göre değerler bireyi doğru davranışa yönlendirmede önemli rol oynayan bilişsel yapılardır. Schwartz’a (1992) göre değerler kişinin hayatında yol gösterici ilkelere dir. (Aktaran: Prabhu, 2011). Bireyin önem verdiği değerler, onun olaylara karşı yaklaşımını belirler ve tercihlerini yönlendirir.

Değerler konusunda bilimsel çalışma yapan araştırmacıların başında gelen Rokeach’a (1973) göre değerler kültürün, toplumların, kurumların ve kişiliğin izlerini taşır. Değerler konusunda ilk sınıflandırma da Rokeach (1973) tarafından yapılmıştır. Rokeach değerleri nihai (terminal) ve araçsal (instrumental) olarak iki kategoriye ayırmıştır. Araçsal değerler, nihai değerlere ulaşılması için bir araç olarak kabul edilmiştir. Nihai değerlere “rahat bir hayat, heyecanlı bir hayat, iç huzuru, gerçek dostluk, özgürlük, mutluluk” örnek olarak verilebilirken, araçsal değerlere “hırslı, neşeli, cesaretli, itaatkâr, kibar, sorumlu” gibi değerler örnek olarak gösterilebilir (Aktaran: Özgüven, 1999; Sağnak, 2004; Yiğittir, 2010; Yiğittir ve Öcal, 2010; Prabhu, 2011).

Ergenlik dönemi Erikson’un da kuramında vurguladığı gibi gencin kimlik arayışlarının olduğu ve kendine uygun bir kimlik bulmaya çalıştığı dönemdir. Bu dönemde genç kendine uygun bir hayat felsefesi belirlemeye çalışır. Değerler de bu hayat felsefesi içinde önemli bir yer tutar. Bu nedenle, lise öğrencilerinin yöneldikleri değerlerin neler olduğu, benimsedikleri değerlerde cinsiyetin rolünün olup olmadığı, okul türlerine ve sınıf düzeyine göre öğrencilerin değerlerinin değişip değişmediği gibi soruların cevaplanması bireyin değer oluşturma sürecinde okulların, sınıf düzeyinin ve cinsiyetin ne derece etkili olduğunun tespit edilmesi açısından önemlidir. Bu doğrultuda, bu çalışmada, lise öğrencilerinin benimsedikleri değerlerin okul türü, sınıf düzeyi ve cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Yöntem

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Düzce ilinin Akçakoca ilçesinde bulunan 107 Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL), 105 Endüstri Meslek Lisesi (EML) ve 89 Anadolu İmam Hatip Lisesinden (AİHL), toplam 301 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma grubu, bu okullara devam eden 9.(n=175) ve 12.(n=126) sınıf öğrencilerinden tesadüfen seçilen 177 erkek ve 124 kız öğrenciyi içermektedir.

Ölçme Araçları

Araştırmaya katılan öğrencilerin okul, sınıf düzeyi ve cinsiyet bilgileri kişisel bilgi formu ile elde edilmiştir. Öğrencilerin değerlerini belirlemek için Allport-Vernon-Lindzey Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde iki seçenekli 30 madde yer almaktadır. Her bir seçenek cevaplayıcının kendine uygunluğuna göre 0,1,2 veya 3 şeklinde değerlendirilmektedir. İkinci bölümde ise, dört seçenekli 15 madde bulunmaktadır. En az tercih edilenden en çok tercih edilene doğru 1-4 arasında değerlendirilmektedir. Puanlar yükseldikçe seçeneğin cevaplayıcıya uygunluğu artmaktadır. Ölçek 6 alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar bilimsel (theoretical), ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dini değerlerdir (Allport, Vernon ve Lindzey, 1960; Allport, Vernon ve Lindzey, 1970). Bilimsel değerde baskın özellik gerçeğin keşfedilmesidir. Ekonomik tip neyin yararlı olduğu ile ilgilenir. Estetik değere önem veren kişiler için biçim ve uyum önemlidir. Sosyal değere sahip kişiler için önemli olan insanların sevgisidir. Politik değere önem verenler için ise güç ön planda gelir. Dindar bir kişi için de, en önemli değer birliklidir (Allport, Vernon ve Lindzey, 1970; Ayar, 2007).

Ölçeğin testi yarılama yöntemine göre güvenilirliği alt ölçekler için .84 ile .95 arasında değişmektedir. Testin tekrarı ile elde edilen güvenilirliği ise .77 ve .93 arasındadır. Geçerlik konusunda yapılan çalışmalarda çeşitli meslek gruplarının profilleri karşılaştırılmış, profiller beklenen yönde anlamlı bulunmuştur. Örneğin tıp öğrencileri bilimsel, ilahiyat öğrencileri dini boyutta en yüksek puanları almışlardır (Özgüven, 1999). Ölçeğin Türkçeye çevirisi ve uyarlaması Ünal (1981) ve Anar (1982) tarafından yapılmıştır (Aktaran: Özgüven, 1999).

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin okul türlerine göre analizi Tek Yönlü Varyans analizi ve varyans analizi sonucunda fark çıktığı durumunda, hangi gruplar arasında farkın olduğunun belirlenmesi için Tukey testi kullanılmıştır. Sınıf düzeyine ve cinsiyete göre analizler ise bağımsız gruplarda t testi ile yapılmıştır.

Bulgular, Tartışma ve Yorum

Araştırmada elde edilen sonuçlar okul türlerine göre politik ve dini değerler, sınıf düzeylerine göre bilimsel, estetik, dini değerler ve cinsiyete göre de bilimsel, politik ve dini değerler konusunda anlamlı farklar olduğunu göstermiştir. Analiz sonuçları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 1: Lise Öğrencilerinin Okul Türlerine Göre Değerler Ortalamaları, Standart Sapmaları ve F Değeri

Değerler	Okul türleri	n	Ort.	Ss	F	p	Tukey
Bilimsel	Anadolu Öğretmen L.	107	41.07	6.35	.054	.947	
	Endüstri Meslek L.	105	40.80	6.17			
	Anadolu İmam Hatip L.	89	40.89	5.87			
Ekonomik	Anadolu Öğretmen L.	107	38.68	5.59	2.381	.094	
	Endüstri Meslek L.	105	39.01	6.21			
	Anadolu İmam Hatip L.	89	37.25	5.72			
Estetik	Anadolu Öğretmen L.	107	32.18	7.11	.462	.630	
	Endüstri Meslek L.	105	33.01	6.38			
	Anadolu İmam Hatip L.	89	32.87	6.54			
Sosyal	Anadolu Öğretmen L.	107	39.16	5.51	.970	.380	
	Endüstri Meslek L.	105	39.94	5.65			
	Anadolu İmam Hatip L.	89	40.30	6.04			
Politik	Anadolu Öğretmen L.	107	39.91	6.79	18.464	.000***	(1-3) p=.000
	Endüstri Meslek L.	105	38.53	6.10			(2-3) p=.000
	Anadolu İmam Hatip L.	89	34.62	5.59			
Dini	Anadolu Öğretmen L.	107	48.86	8.14	7.820	.000***	(1-2) p=.004
	Endüstri Meslek L.	105	45.26	7.80			(2-3) p=.001
	Anadolu İmam Hatip L.	89	49.43	8.49			

***: p<.001

Bulgulara göre, Anadolu Öğretmen Lisesi ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencileri, politik değerlere Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden anlamlı olarak daha fazla önem vermektedir. Bu durum oldukça dikkat çekicidir. İmam Hatip liselerinin bir kurum olarak siyasetten daha fazla etkilendiği ve yıllarca siyasi bir konu olarak kaldığı göz önünde bulundurulduğunda, burada yetişen öğrencilerin politik değerleri daha fazla benimsemesi beklenirken, araştırma sonuçları bu kanıyı desteklememektedir. Dini değerler konusunda da, Anadolu İmam Hatip ve Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencileri, Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinden daha fazla dini değerlere önem vermektedir. İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin dini değerleri daha fazla benimsemesi beklenen bir sonuçtur çünkü bu okullarda ağırlıklı olarak dini eğitim verilmektedir. Ayrıca, bir eğitim kurumu olarak imam hatip okullarındaki kurum kültürü de, o kurumda çalışan kişilerin tutumlarında etkili olmaktadır. Nitekim yapılan analizler sonucunda en yüksek ortalamanın imam hatip lisesi öğrencilerinde olması ve imam hatip lisesi öğrencileri ile endüstri meslek lisesi öğrencileri arasında Tukey testi sonucunda anlamlı fark çıkması bu durumu desteklemektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ele alınan değerlerle ilgili genel ortalamaları incelendiğinde, çoğunlukla yüksek ortalamalar olduğu ortaya çıkmaktadır. Değerler konusunda yaklaşık elli yıl önce Milli Eğitim Bakanlığı Test ve Araştırma Bürosu tarafından lise ve üniversite öğrencileri üzerinde ülke çapında yapılan araştırmada, lise öğrencilerinin % 82'si batılı düzene uygun olarak modernleşmek gerektiğini, % 2'si anne babaların çocuklara en çok neyi öğretmesi gerekir sorusu dini bilgiler cevabını vermiştir (Abadan, 1964). Bu araştırma, elli yıl öncesinde lise öğrencilerinin dini değer algılarının günümüz öğrencilerinin algılarından çok farklı olduğunu göstermektedir.

Tablo 2: Lise Öğrencilerinin Değerlerinin Sınıf Düzeylerine Göre Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri

Değerler	Sınıf	n	Ort.	ss	t	p
Bilimsel	9. Sınıf	175	41.57	5.89	2.162	.031*
	12. Sınıf	126	40.03	6.36		
Ekonomik	9. Sınıf	175	37.82	5.94	1.929	.055
	12. Sınıf	126	39.14	5.73		
Estetik	9. Sınıf	175	34.21	6.63	4.849	.000***
	12. Sınıf	126	30.55	6.18		
Sosyal	9. Sınıf	175	39.80	5.76	.057	.955
	12. Sınıf	126	39.76	5.68		
Politik	9. Sınıf	175	37.54	6.32	1.019	.309
	12. Sınıf	126	38.32	6.89		
Dini	9. Sınıf	175	45.96	7.57	4.610	.000***
	12. Sınıf	126	50.30	8.66		

*: $p < .05$, ***: $p < .001$

Bulgular sınıf düzeyleri açısından incelendiğinde, 9. sınıf öğrencilerinin bilimsel ve estetik değerleri 12. sınıf öğrencilerinden anlamlı olarak daha fazla tercih ettikleri görülmüştür. 12. sınıf öğrencilerinin ise, dini değerleri 9. sınıf öğrencilerinden daha fazla tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Yaş ilerledikçe kişilerin dini eğilimlerin daha baskın olduğu ve tutumlarında daha muhafazakâr oldukları söylenebilir. 9. sınıfların daha fazla fen bilimleri dersi görmesinin de bilimsel değerlerin daha baskın olmasının nedenleri arasında olduğu düşünülebilir. Estetik değerler konusunda 9. sınıf öğrencilerinin, 12. sınıf öğrencilerinden daha yüksek ortalamaya sahip olması, ergenlik döneminin başlangıç yıllarında gençlerin romantik duygulara daha çok önem vermesiyle ilişkilendirilebilir.

Değerlere ilişkin, sınıf düzeyi açısından sosyal bilgiler dersi kapsamında ilköğretim 4,5,6 ve 7. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada, öğrencilerin sevgi, saygı, aile gibi değerlere estetik ve dini değerlerden daha fazla yer verdiği bulunmuştur (Tay, Durmaz ve Şanal, 2013). Bu sonuçlar lise öğrencilerinden elde edilen sonuçlarla çelişmektedir. Lisede 9. sınıf öğrencileri bilimsel değerlere daha fazla önem verirken, üniversitede 4. sınıf öğrencileri daha fazla önem vermiştir. Bu farklılığın nedeni, üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmanın Fen Bilgisi Öğretmenliği alanı öğrencileri üzerinde yapılmış olması ile açıklanabilir.

Tablo 3: Lise Öğrencilerinin Değerler Ölçeği Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri

Değerler	Cinsiyet	n	Ort.	ss	t	p
Bilimsel	Erkek	177	41.98	6.19	3.642	.000***
	Kız	124	39.41	5.72		
Ekonomik	Erkek	177	38.65	5.86	.986	.325
	Kız	124	37.97	5.90		
Estetik	Erkek	177	32.09	6.89	1.837	.067
	Kız	124	33.52	6.32		
Sosyal	Erkek	177	39.61	5.90	.629	.530
	Kız	124	40.03	5.47		
Politik	Erkek	177	38.65	6.47	2.497	.013*
	Kız	124	36.75	6.56		
Dini	Erkek	177	45.90	8.22	4.834	.000***
	Kız	124	50.45	7.73		

*: $p < .05$, ***: $p < .001$

Verilerin cinsiyete göre analiz sonuçlarına bakıldığında, erkek öğrencilerin bilimsel ve politik değerleri anlamlı bir şekilde kız öğrencilerden daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Diğer taraftan, kız öğrencilerin ise dini değerleri erkek öğrencilerden daha çok tercih ettikleri belirlenmiştir. Cinsiyetin değerler üzerindeki etkisi konusunda lise öğrencileri üzerinde yapılan bir başka araştırmada, kız öğrencilerin iyilikseverlik, başarı ve güç gibi değerlere erkek öğrencilerden daha fazla önem verdiği bulunmuştur (Tulviste ve Tamm, 2014). Bir diğer araştırmada üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri incelenmiştir. Araştırmada kız öğrencilerin iyilikseverlik, uyma ve güvenlik değerlerinin erkeklere oranla daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir (Bulut, 2012). Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir diğer çalışmada, kız öğrencilerin estetik değerlere erkeklerden anlamlı olarak daha fazla önem verdiği bulunmuştur (Koruklu ve Haktamış, 2012). Bu sonuç, bu araştırmada elde edilen sonuçla kısmen tutarlılık göstermektedir. Yukarıda tabloda görüldüğü gibi, bu çalışmada t testi sonucunda elde edilen önem düzeyi ($p=0.067$) en düşük değerinin biraz üstünde olsa da, kız öğrencilerin estetik değerler ortalaması erkeklerden daha yüksek çıkmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Elde edilen bulgulara göre AÖL ve EML öğrencileri politik değerlere AİHL öğrencilerinden anlamlı olarak daha fazla önem vermektedir. Diğer taraftan AİHL ve AÖL öğrencileri dini değerlere EML öğrencilerinden daha fazla önem vermektedir. Her iki bulguda dikkat çeken nokta AÖL öğrencilerinin hem politik hem dini değerlere daha çok önem vermesidir. AÖL öğrencileri dini değerlere yaklaşık AİHL öğrencileri kadar önem vermektedirler. Bu sonuca göre, AÖL öğrencilerinin diğerlerine göre daha çok yönlü oldukları söylenebilir. Öğrenciler hem dini değerlerini muhafaza etmeye, hem de günlük olayları ve oluşumları yakından takip etmeye çalışmaktadırlar.

Bulgular sınıf düzeyi açısından değerlendirildiğinde, 9. sınıflar bilimsel ve estetik değerlere daha çok önem verirken, 12. sınıflar dini değerlere daha fazla önem verdiği görülmüştür. Buna göre, öğrencilerin yaşı ilerledikçe dini değerlere daha çok önem verdikleri söylenebilir.

Bulgular cinsiyete göre incelendiğinde, erkek öğrencilerin bilimsel ve politik değerlere kızlardan daha fazla önem verdiği görülürken, kız öğrencilerin de dini değerlere erkeklerden daha fazla önem verdikleri görülmüştür. Kızların dini değerleri daha çok tercih etmeleri dikkat çekicidir. Aslında puan ortalamalarına bakıldığında erkeklerin de en yüksek ortalaması dini değerlerdedir. Fakat kızların ortalaması ilgili alt ölçekten alınabilecek en yüksek puana çok yaklaşmıştır. Bu sonuçta toplumdaki geleneksel kültür yapısının etkili olduğu düşünülebilir. Geleneksel kültürde kızların dini ve milli değerlere daha fazla sahip olması beklenir.

Araştırmada dikkat çekici önemli bir nokta ise ekonomik değerlerin benimsenme oranının diğer faktörlerin gerisinde kalmış olmasıdır. Bu sonuç Milli Eğitim Bakanlığı'nın "küresel rekabete uyum sağlayan, ekonominin gerektirdiği donanımlara sahip bireyler yetiştirme" hedefinin lise öğrencileri tarafından yeterince benimsenmediğinin göstergesi olarak yorumlanabilir.

Yapılan araştırma öğrencilerin neye yöneldiği, neye değer verdiği sorularına cevap olması açısından önemlidir, ancak bazı sonuçları bakımından yeni araştırmalarla cevap bulunmasını gerektiren bazı soruları da ortaya çıkarmıştır. Örneğin AİHL öğrencileri neden politik değerlere diğer okullardaki öğrenciler kadar önem vermemiştir? Araştırmada kullanılan ölçeğin politik değerler alt ölçeğinin daha çok güç kazanmayı içerdiği göz önüne alınırsa, AİHL öğrencilerinin politika konusunda öğrenilmiş çaresizlik içinde oldukları, seçeneklerinin

sınırlı olduğunu düşündükleri söylenebilir. Bu durumda, AİHL öğrencilerinin öğrenilmiş çaresizlik duygularını giderici bazı düzenlemeler ve kişisel gelişim programları yapılabilir.

Araştırmada ortaya çıkan bir diğer soru da, “Dokuzuncu sınıfta okuyan öğrenciler neden bilimsel ve estetik değerlere önem verirken 12. sınıfa gelmiş öğrencilerin dini değerleri daha baskın olmaktadır?” Bu sorunun cevabı okullarda uygulanan eğitim programının ve içeriğinin incelenmesiyle bulunabilir. Bunun için her sınıf düzeyindeki derslerin içeriği ve kazanımları bilimsel, estetik ve dini değerler açısından alan uzmanlarından oluşturulan bir komisyon tarafından değerlendirilmelidir. Ayrıca, her aşamadaki okullarda uygulanan sosyal ve kültürel faaliyetler bilimsel, ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dini değerlerin kazandırılmasına katkısı açısından incelenmelidir.

Kaynakça

- Abadan, N. (1964). Türk Gençlinin Değer Yargıları ve Siyasi Davranışı. 6. *IPSA (Uluslar arası Politik Bilimler Derneği) Dünya Kongresi*, 21-25 Eylül, Cenevre.
- Akbaş, O. (2008). Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Allport, G.W., Vernon, P. E. ve Lindzey, G. (1960). *Test booklet study of values*. New York: Houghton Mifflin Company.
- Allport, G.W., Vernon, P. E. ve Lindzey, G. (1970). *Manual study of values*. New York: Houghton Mifflin Company.
- Ayar, M. C. (2007). *Fen Teknoloji Toplum Dersinin Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Bilimin Doğasına İlişkin Görüşlerine Etkisi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bilge, S. ve Küçükaycan, D. (2013). Maliye Bölümü Öğrencilerinin Yaşam Değeri Yönelimlerini Oluşturan Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 419-431.
- Bulut, S. S. (2012). Gazi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(3), 216-238.
- Ergün, M., Ergezer B., Çevik, İ. ve Özdaş, A. (1999). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Koruklu, N. ve Haktamış, H. (2012). Öğretmen Adaylarının Kavramsallaştırılma Boyutundaki Değer Tercihlerinin İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1291-1307.

İbrahim Kısaç, Zülfi Turan

- Özgüven, İ. E. (1999). *Psikolojik Testler*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Prabhu, N. K. (2011). Human values in education: Reflecting on the core. *Educational Research*, 2(12), 1727-1732.
- Sağnak, M. (2004). Örgütlerde Değerler Yönünden Birey Örgüt Uyumu ve Sonuçları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 37, 72-95.
- Tay, B., Durmaz, F. Z. ve Şanal, M. (2013). Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 67-93.
- Tulviste, T. ve Tamm, A. (2014). Brief report: Value priorities of early adolescence. *Journal of Adolescence*, 37, 525-529.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 207-223.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 407-416.

Value Orientations of High School Students

İbrahim KISAÇ *

Zülfü TURAN **

Introduction

There are quite a lot of parameters that shape people behaviors. One of these parameters is the values formed by the experiences and social environment that an individual lives in. The individual learns the appropriate attitudes, behaviors and what to do sometimes by means of observation and sometimes by being actively involved in the incidents (Ergün, and the others, 1999; Akbaş, 2008). In this context, values are the behavioral choices which are gained in the early stages of the life and take part in the personality formation (Koruklu and Haktamış, 2012).

Values are the basic beliefs that lead a person take an action (Bilge and Küçükaycan, 2013). Researchers accepted values as a variables generally affecting decision making process (Prabhu, 2011; Bulut, 2012). According to Bilsky (1990) values are cognitive structures having an important role in directing a person to the right behavior. As for Schwartz (1992) values are guiding principles in the life of an individual (cited in Prabhu, 2011). Rokeach (1973) believes that values carry the traces of culture, societies, institutions and person-

---

* Assoc. Prof., Gazi University, Gazi Faculty of Education, Department of Secondary Social Sciences Education

Address for correspondence: Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Felsefe Grubu Eğitimi Bilim Dalı Teknikokullar-Ankara

E-mail: kisac@gazi.edu.tr

** Teacher, PhD Student

E-mail: turanzulfu@gmail.com

ality. Rokeach divided values into two categories as terminal and instrumental. Instrumental values are accepted as a tool to reach ultimate values. While ‘a comfortable and exciting life, inner peace, real friendship, freedom, happiness’ can be given as an examples for terminal values, ‘ambitious, cheerful, brave, obedient, polite, responsible’ can be counted as instrumental values (cited in Özgüven, 1999; Sağnak, 2004; Yiğittir, 2010; Yiğittir and Öcal, 2010; Prabhu, 2011).

Puberty is a period in which a teenager seeks his/her identity and tries to find the most suitable one. In this period, teenager tries to define an appropriate philosophy of life. Values have an important place in this philosophy of life. Therefore, determining what values high school students head towards is quite important. In this regard, depending on school type, grade and sex whether the values of high school students differ is examined in this study.

Method

Study Group

The study group composed of 107 students from Teacher Training Anatolian High School (TAHS), 105 students from Industrial Vocational High School (IVHS) and 89 students from Anatolian Religious High School (ARHS), 300 students in total from Akcakoca district, Duzce. Study group includes 177 male and 124 female students from 9th (n=175) and 12th (n=126) grades chosen by random sampling.

Instruments

To determine students’ values Allport-Vermon-Lindzey Values Scale was used. The scale consists of 6 sub-scales. These are theoretical, economical, aesthetic, social, political and religious values (Allport et al., 1960; Allport et al., 1970). The dominant feature in theoretical value is the discovery of truth. Economic type deals with what is beneficial. For those who give importance to aesthetic values like shape and harmony have great importance. What matter is humanity for the ones having social values. As for those who attach importance to political value, power comes first. The most important value is unity for a religious person (Allport et al., 1970; Ayar, 2007).

Reliability of the scale changes from 84 to 94 for subscales according to split halves method. The reliability taken from the recurrence of the test is between 77 and 93. As for the studies related to validity, the profiles of the different occupations were compared and they were found meaningful. For instance, students of medicine got the highest mark in theoretical values while it is the same for students of theology as far as religious values concerned (Özgüven, 1999). The translation and adaption of the scale was done by Ünal (1981) and Anar (1982) (cited in Özgüven, 1999).

Data Analysis

Data analysis according to school types were carried out by means of one-way analysis of variance. In case there is difference as a result of variance analysis, Turkey Test was used in order to determine between which groups there are differences. The analyses based on grades and sexes are carried out via t test.

Findings and Discussions

The results gathered from the research indicated that there are meaningful differences between political and religious values according to school types; theoretical, aesthetic and religious values according to grades and finally theoretical, political and religious values according to sex.

In the light of the findings, students of Anatolian Teacher Training High School and Industrial Vocational High School attach more importance to political values than students of Anatolian Religious High School. With regard to religious values, students of Anatolian Teacher Training High School and Anatolian Religious High School care more than students of Industrial Vocational High School. The importance that students of Anatolian Religious High School attach to religious values is an expected result as they have an intensive religious education.

50 years ago, in a nationwide research carried out by Testing and Research Bureau of Ministry of National Education related to values on high school and university students, it is found out that 82% of high school students defend modernity in accordance to western world while 2% of them answered the question of what parents should teach to their kids as religion (Abadan, 1964). This research shows that the religious perceptions of students fifty years ago are quite different from today's students.

When findings are examined in terms of grades, it is seen that 9th grade students prefer theoretical and esthetic values more than 12th grade students. Also it is revealed that 12th grade students prefer religious values more than 9th grade students.

As for values, in a research carried out on 4th, 5th, 6th and 7th grade students within the scope of social studies, it is found out that students give more place to such values as love, respect, family than religious and esthetic values (Tay et al., 2013). These results contradict with the results gathered from high school students. In high school, while 9th grade students attach more importance to theoretical values, it is the senior students at university who care more about theoretical values. As far as the findings according to sexes are concerned, it is seen that male students consider political and theoretical values more important than female students. On the other hand, it is also found that female students prefer religious values more than male students. In another study conducted on high school students as to the effects of sex on values it is found that female students attach more importance to such values as success, power and goodness (Tulviste and Tamm, 2014). The value tendency of university students is investigated in another research. It is revealed that female students have higher security, kindness and obedience values than male students (Bulut, 2012). Findings of another study shows that female students care more about esthetic values than male students do (Koruklu and Haktamış, 2012). This finding shows consistency with the findings in this research to some extent.

Conclusion and Recommendations

As far as the results indicates students of Anatolian Teacher Training High School and Industrial Vocational High School attach more importance to political values than students of Anatolian Religious High School. On the other hand, students of Anatolian Teacher High School and Anatolian Religious High School consider religious values more important than students of Industrial Vocational High School. What is noticed in two findings is that students of Anatolian Teacher Training High School care more about both religious and political values. Students of Anatolian Teacher Training High School give nearly as much importance to religion as students of Anatolian Religious High School. Based on this it can be said that students of Anatolian Teacher Training High School encompass political and religious values. The students not only try to catch up with news and also possess religious values.

When the findings are evaluated in terms of grades, it is seen that 9th grade students attach more importance to theoretical and esthetic values while it is religious values for 12th grade students that matters. Hence, it can be assumed that when students get older, the more importance they give to religious values.

As far as the sexes are concerned, it is seen that male students care more about theoretical and political values than female students, while female students attach more importance to religious values than male students. With regard to this, it can be deduced that traditional culture has a significant role on this result. In traditional culture, girls are expected to have religious and national values more than boys.

This study is significant as it answers such questions as what values the students attach importance to and what they head towards; however, some other questions that beg answer are revealed with regard to results. For example, why do students of Anatolian Religious High School attach as much importance as the students in other schools?

Another question arose out of the research is that ‘Why do 12th grade students have more dominant religious values while 9th grade students care about theoretical and aesthetic values?’. The answer to this question can be found by means of a thorough investigation on the content and curriculum in use. For this, all the courses in every grade must be examined and evaluated in terms of theoretical, political and aesthetic values by a commission consisting of experts in their fields. Additionally, all social and cultural activities should be looked through as regard to their contributions to the process of having students gain theoretical, economical, aesthetic, political and religious values.

Keywords- Values, High school students